

ನಿವೇದಿತಾ ಶಿಕ್ಷಣ ದೃಷ್ಟಿ

(ನಿವೇದಿತಾ ಕಂಡಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ)

ಡಾ. ಹೆಚ್. ಪಾಂಡುರಂಗ ವಿಠಲ

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ಹೊಸ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಭಾರತದ ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಮಾರಕವಾಗಬಲ್ಲದು, ಭಾರತದ ಜನಜೀವನ ವನ್ನು ಉನ್ನತಿಗೆ ಏರಿಸಬಲ್ಲ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮ ಹೇಗಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿ, ಒಂದು ಯೋಗ್ಯ ಶಕ್ಷಣ ವಿಧಾನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದಳು ಸೋದರಿ ನಿವೇದಿತಾ. ಈ ಕುರಿತು ಬರೆದಿರುವ ಲೇಖಕರು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಚಿಂತಕರೂ, ಬರಹಗಾರರೂ ಆಗಿರುವ ಇವರ ಹಲವು ಬರಹಗಳು ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ.

ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯ ಕಟು ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು “ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಸುಪ್ತವಾಗಿರುವ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಹೊರತರುವುದು” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಗಿಡ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಗು ತನಗೆ ತಾನೇ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವರು. ಈ ಮಾತು ಅವರ ‘ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಸುಪ್ತವಾಗಿರುವ ದಿವ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊರತರುವುದು’ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಹೋಲುವುದು. ಕಾರಣ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾ

ತ್ಕಾರವಾಗಿದ್ದು, ಶಿಕ್ಷಣ ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗ, ಅಷ್ಟೇ. ‘ಪುರುಷಸಿಂಹ ರನ್ನಾಗಿರುವ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ’ ಎಂದು ಅವರು ಶೀಲನಿರ್ಮಾಣದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವರು. “ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಸಾರವೇ ಏಕಾಗ್ರತೆ, ಬರಿಯ ವಿಷಯಸಂಗ್ರಹವಲ್ಲ. ಏಕಾಗ್ರತೆಯ ಕರೆಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಎಲ್ಲ ದ್ವಾರಗಳನ್ನೂ ತೆರೆದು ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಹೊರಗೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದು” ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಹೇಳಿಕೆಯು, ಪುರಾತನ ಹಿಂದೂ ಯೋಗಿಗಳ ಈ ಆವಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಪುನಃ ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೆ ತರಬೇಕು ಎಂಬ ಅವರ ಬಯಕೆಯನ್ನು

ಸೂಚಿಸುವುದು. ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಆಸೆ - ಶಿಕ್ಷಣವು ನಾವು ಬದುಕುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿ, ಜೀವನದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸ್ವಾವಲಂಬಿಯನ್ನಾಗಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು. “ಕೆಲವು ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗಿ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ಬಂದುಬಿಟ್ಟರೆ ನಿಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಸುಶಿಕ್ಷಿತನಾದಂತಾಯಿತು! ಯಾವ ವಿದ್ಯೆಯ ನೆರವಿನಿಂದ ಇತರ ಸಾಧಾರಣ ಜನರನ್ನು ಜೀವನ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನೆದುರಿಸಲು ಸಮರ್ಥರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾವುದು ಮನುಷ್ಯನ ಒಳಗಿನಿಂದ ಚಾರಿತ್ರ್ಯಬಲ, ಪರಸೇವಾತ್ಮರತೆ, ಸಿಂಹಸದೃಶ ಸಾಹಸ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೊರತರಲು ನೆರವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದು ವಿದ್ಯೆಯೇನು?” ಎನ್ನುವರು. ಇತರರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಅನುಕರಣೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಈ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದೂ ಅವರಿಗೆ ಅನ್ನಿಸಿತ್ತು. “ನಮ್ಮ ಆದರ್ಶವೇನೆಂದರೆ, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಲೌಕಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಗಳೆರಡೂ ನಮ್ಮ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಅವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾಗಿರಬೇಕು, ಸಾಧ್ಯ

ವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದಿರಬೇಕು. ಇದೊಂದು ವಿರಾಟ್ ಯೋಜನೆಯೇನೋ ಸರಿ. ಅದು ಎಂದಿ ಗಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವಾದೀತೇನೋ ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾವು ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು.”

ಹೀಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಸೋದರಿ ನಿವೇದಿತಾ ಅಗ್ರಮಾನ್ಯಳು. ಜನಜಾಗೃತಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳ ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವೇ ಬುನಾದಿ ಎಂದು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಆಕೆ ಬಂದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಎದುರಿಸಿ ಕೊಲ್ಕತಾದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ತೆರೆದಳು. ಆಕೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರೂ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಳು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮನೋಭಾವ (National mind) ಎಂಬ ನುಡಿಗಟ್ಟು ನಿವೇದಿತಾಳದು. ಆಕೆ ಇದನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾಳೆ: “ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಹೇಗೆ ತರಬೇಕೆನ್ನುವುದನ್ನು ಜರ್ಮನಿ ಹಾಗೂ ಅಮೆರಿಕಾ ಬಲ್ಲದು. ಅಂದರೆ, ಅವರು ಸಾಮಾನ್ಯ, ಜನಪ್ರಿಯ ಮನೋಭಾವ ವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ, ಈ ಸಂಘಟಿತ ಮನಸ್ಸಿಗೆ... ತಂತಮ್ಮ ದೇಶದ ಅಭ್ಯುದಯ ಮತ್ತು ಸುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಜಟಿಲ ಸಮಸ್ಯೆ ಯನ್ನು ನೀಡುವರು.”

ಇಂತಹ ಸಾಮಾನ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮನೋಭಾವದ ಆಧಾರ ವಿಲ್ಲದೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಆಗದು. ಭಾರತವನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಲು ಬ್ರಿಟಿಷರಂತೆಯೇ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮವೇ ಆದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಘಟನೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತಿವೆ; ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದ ಅವು ತಮ್ಮ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜವು ಹೊರ ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವೈವಿಧ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ಸನಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಂತರ್ಗತವಾದ ರಚನೆ ನಾಶವಾಗಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ನಮ್ಮ ಋಷಿಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಮಾದರಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವರು.

ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬುನಾದಿ ಏನಿರಬೇಕು? “ಈ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಯೋಚನೆಗಳು, ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಭಾಂಡಾರವೇ ಇದ್ದು, ಅವನ್ನು ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಪ್ರೌಢ ಜೀವನವನ್ನು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ನಡೆಸಬಯಸುವ ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ತಿಳಿಸಬೇಕಾದದ್ದು ಅತಿ ಮುಖ್ಯ” ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ ನಿವೇದಿತಾ. ಗುರು-ಶಿಷ್ಯರು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಬೋಧನೆಗೆ ಬಳಸುವ ಋಗ್ವೇದದ ಮಂತ್ರವೊಂದು ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ: ಸಮಾನೋ ಮಂತ್ರ ಸಮಿತಿ: ಸಮಾನೀ ಸಮಾನಮ್ ಮನಃ ಸಹ ಚಿತ್ತಮೇಷಾಂ | ಸಮಾನೀ ವ ಆಕೂತಿ: ಸಮಾನಾ ಹೃದಯಾನಿ ವ: ಸಮಾನಮ್ ಅಸ್ತು ಪೋ ಮನೋ ಯಥಾ ವ: ಸುಸಹಾಸತಿ || (ಋಗ್ವೇದ, ೧೦.೧೯೧.) ‘ನಿಮ್ಮ ಧೈಯವು ಸಮಾನವಾಗಿರಲಿ; ನಿಮ್ಮ ಸಭೆಯು ಸಮಾನವಾಗಿರಲಿ; ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ವಿಚಾರಗಳು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸುಗಳು ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದು, ಒಟ್ಟಾಗಿರಲಿ; ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ನಾನು ಸಮಾನವಾಗಿರುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಇಡುತ್ತಿರುವೆನು; ನಿಮ್ಮ ಗುರಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸಿ; ನೀವೆಲ್ಲ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಜೀವಿಸುವಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಒಂದಾಗಿರಲಿ.’ ಇಂತಹ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಯಾವ ಧರ್ಮಯುದ್ಧ, ಇತರರ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಅಥವಾ ಜಿಹಾದ್‌ಗೆ ಕರೆ ನೀಡಿಲ್ಲ - ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸವೇ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಇಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಉದ್ದೇಶ ಎಲ್ಲರ, ಎಲ್ಲರ ಆನಂದ- ‘ಸರ್ವೇ ಭವಂತು ಸುಖಿನಃ.’ ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಹಂಕಾರ ಅಥವಾ ತನ್ನನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಗ್ರಹ ಇಲ್ಲ. ನಿವೇದಿತಾ ಇಂತಹ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮನೋಭಾವದಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಈ ಸಮಾನ ಮನಸ್ಸು ಶಕ್ತ ಸಮರ್ಥವಾಗಲು, ನಾಗರಿಕ ಆದರ್ಶಗಳು ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನೂ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸಿದ್ದಳು. ಮನೆ ಗೆದ್ದು ಮಾರು ಗೆಲ್ಲು ಎಂದಂತೆ ಇದನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ, ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ತಂದೆತಾಯಂದಿರು ವಹಿಸಬೇಕು.

ಗೊತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ್ದರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಧಾನ. ನಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ನಮ್ಮದೇ ಆದ ವೀರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ

ರಚಿತವಾಗಬೇಕು. ನಿವೇದಿತಾ ಹೇಳುವುದು ಭಾರತದ ಮಗುವಿಗೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಸತ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವೇ ಹೊರತು ವಾಷಿಂಗ್ಟನ್‌ನದಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕಲ್ಪನೆ ಅರ್ಥವಾಗದು. ಆದರೆ ಈಗಿನ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅವಸ್ಥೆ ಹೇಗಿದೆ? ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಪರಿಚಿತವಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಎಳೆಯ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. 'ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನದಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥ; ನಮ್ಮ ಚರಿತ್ರೆ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು ಬರೀ ಹಿಂಸೆ, ಮೋಸ, ಉತ್ತೇಜ್ಜೆಗಳ ಮೂಟೆಗಳು; ವೇದಕಾಲೀನ ಹಿಂದುತ್ವ ಎಂದರೆ ಜಗಳಗಂಟಿ ದೇಶಭಕ್ತಿ. ಇಂತಹ ಟೋಳ್ಳು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವುದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ. ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಜಾಗತಿಕ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ರೂಢಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ವಿಮೋಚನೆ.' ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾಗಬೇಕು.

ನಿವೇದಿತಾ ಹೇಳುವಂತೆ, 'ಶಿಕ್ಷಣವಿಧಾನಕ್ಕಿಂತ, ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಿಂದಿರುವ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮೊದಲು ರೂಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಹಿಂದುವು ತಿಳಿದಿದ್ದು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅದೃಷ್ಟ.' ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಗಿಂತ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಅವಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. "ಭಾವನೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸ್ವದೇಶವಿದೆ." ಹೀಗೆ ನಿವೇದಿತಾಳ ಶಿಕ್ಷಣದ ತತ್ತ್ವ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ಪಾತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಧಿತವಾದ ಪರಿಶುದ್ಧ, ಉದಾತ್ತ ಭಾವನೆಗಳ ಮಿಶ್ರಣ. "ನಾವು ಮಾನವನಿಗೆ ಭಾವನೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಯ್ಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡದಿದ್ದರೆ, ಅವನು ಬಳಸಬಹುದಾದ ಕೆಲವು ಬೌದ್ಧಿಕ ಕಸರತ್ತುಗಳನ್ನು ಕಲಿತು ಹೊರಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಆತ ಅನ್ನ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ. ತನ್ನ ಜೀವವನ್ನೇ ಬಲಿ ಕೊಡಲು ಅಥವಾ ಹೃದಯವನ್ನು ತಟ್ಟಲು ಅವನಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯ."

ನಿವೇದಿತಾಳ 'ಉದಾತ್ತವಾಗಿ ಭಾವಿಸುವ' ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರು ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಆಳವಾಗಿ ಮಾನವನು ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಿವೇದಿತಾ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಭಾವನೆಯ ಸಂವಾದಿ ಪದವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಾಳೆ. "ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಉದಾತ್ತಗೊಳಿಸಿದರಷ್ಟೇ ಸಾಲದು; ಅದನ್ನು ನೈಜ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯನ್ನಾಗಿಸಬೇಕು... ಘನತೆಯಿಲ್ಲದ ದಕ್ಷತೆ ನಿರುಪಯುಕ್ತವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವಿನಾಶಕರ. ದಕ್ಷತೆ ಇಲ್ಲದ ಘನತೆ ಎಷ್ಟೋ ಮೇಲು." ಈ ಉದಾತ್ತ ಇಚ್ಛೆ ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗಲು ಕೃತಜ್ಞತೆ ಎಂಬ ಉಚ್ಛಾ ಭಾವನೆ ಸಹಕಾರಿ. ಋಣದ ಕಲ್ಪನೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸದಾ ಜಾಗೃತವಾಗಿ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

ಶಿಕ್ಷಣ ಎಂದರೆ ತರಬೇತಿಗೊಳಿಸಿದ ಗಮನದ ಹಾಗೂ ಏಕಾಗ್ರತೆಯ ಶಕ್ತಿ; ಕೊಟ್ಟ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯೋಚಿಸುವ ಅರ್ಹತೆ ಹಾಗೂ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೋಗದಂತೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಬಳಸುವ ಶಕ್ತಿಯೇ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ ನಿವೇದಿತಾ. ಹೀಗೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗೆಗಿನ ಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯ ಇದೇ: ಏಕಾಗ್ರತೆ, ಪಟ್ಟುಹಿಡಿಯುವಿಕೆ, ಸರಿಯಾದ ಇಚ್ಛೆ. "ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು

ಶಾಲೆಗೆ ಹೊರಟೊಡನೆ ತಂದೆತಾಯಂದಿರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವೂ ಧರ್ಮದ ಬಗೆಗಿನ ಚಿಂತೆ ನೆಲೆಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಕುಟುಂಬ ಸಾಮರಸ್ಯ, ದಾನ, ಮಿತವ್ಯಯ, ಗೌರವ, ದೇಶದ ನಾಯಕರನ್ನು ಗೌರವಿಸುವ ಪರಂಪರೆ, ಪೌರಾಣಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಣಜ ಮೊದಲಾದ ಭಾರತೀಯ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತರುವುದಲ್ಲದೆ, ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕು. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಿಗುವ ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಎಂದರೆ ತಮ್ಮ ಪೋಷಕರೊಂದಿಗಿನ ಮಾತು ಕತೆಯೇ."

ನಿವೇದಿತಾ ಹೇಳುವ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು, ಭಾರತವೇ ಅದರ ಚರಿತ್ರೆ; ಯಾತ್ರೆಯೇ ಅದನ್ನು ಆರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ. ಇಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೂ ಅದನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇದೆ. ಆದರೆ ಮಾಹಿತಿಯ ಸಂಗ್ರಹವೇ ಜ್ಞಾನವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ದಿಕ್ಕೊಚ್ಚಿಯನ್ನು ನಾವು ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಸಾಧನೆಯ ಉದ್ದೇಶವಿರುವ ನೈತಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿದ್ದೇವೆ.

ನಿವೇದಿತಾ ಗುರುಕುಲ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ್ದಳು. ನಲಂದಾ ಮೊದಲಾದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚಿನ ವರೆಗೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ತೋಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಬಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಗುರು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಉಚಿತ ಆಹಾರ, ವಸತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆತನು ಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಆಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಪ್ರತಿ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಪಠನ, ಪರೀಕ್ಷೆ. ಸಮಾಧಾನವಾಗದಿದ್ದರೆ, ಪುನಃ ಅದನ್ನೇ ಮನನ ಮಾಡಬೇಕು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಗುರುಗಳಿಂದ ಮುಂದಿನ ವಿಷಯದ ವಿಸ್ತರಣೆ. ಸಂಜೆ ಗುರುಗಳ ಜತೆ ಇಬ್ಬರು ಮೂವರು ಗುಂಪಾಗಿ ನಡೆದು ಹೋಗುವರು. ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇನ್ನೊಂದು ತೋಲ್‌ಗೆ ಭೇಟಿ, ಅಲ್ಲೂ ಚರ್ಚೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸ್ವಂತಿಕೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನಿಜವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದು ಇಂತಹ ನಿರಂತರ ಚರ್ಚೆಗಳಿಂದಲೇ. ಚರ್ಚೆ ಸತ್ಯ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗಾಗಲ್ಲ. ಇಂತಹ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಗಳು ಮದುವೆಯ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು; ಪಣದ ಹಣ ವಿಜೇತರಿಗೆ. ವಿರಾಮ, ಆರಾಮಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದ ಉಚಿತ ಶಿಕ್ಷಣವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಆಸಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಆಳವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಕುಂಭಮೇಳ ಮೊದಲಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರುವ ವಿದ್ವಾಂಸರ ವಿದ್ವತ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ವಾದದ ಮೂಲಕ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗುರುವಿನ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಏನನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಆತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಲೌಕಿಕ ಯಶಸ್ಸಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ, ಅಂತಃಕರಣ, ಆಮೂರ್ತ ಚೇತನಗಳೇ ಜೀವನವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲ ಅದು. ಇವುಗಳು ಕಲಿಕೆಯ ಅದ್ಭುತ ವಿದ್ಯಾಸದ ಭಾಗಗಳಾಗಿದ್ದು, ಇದನ್ನು ಪುನಃ ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುವುದು ತಾಯಿ ಭಾರತಿಯ ಮಕ್ಕಳ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಬೇಕು. ♦